

POPHOD

Obiščite
Ljubljanski
velesejem

Letna naročnina znaša Din 40.—. Uredništvo in uprava v Ljubljani, Selenburgova ulica št. 3/I. Račun pri Poštni hranilnici št. 16.160. Rokopisov ne vračamo! Telefon št. 21-09.

V Ljubljani, dne 2. junija 1934.

Štev. 22 — Leto III.

IZHAJA VSAKO SOBOTO

Deset let

Pred točno desetimi leti so padli strelji na mirne nacionaliste, ki so prišli v Trbovlje, da manifestirajo tudi v tej takrat komunistični trdnjavi svoj jugoslovnski nacionalizem. Iz zasede so padli ti strelji. Kot žrtve teh strelcov so se zgrudili bratje Boltavzer, Slajpah in Znidaršič. Val ogorčenja je zajel takrat vso našo javnost, vršile so se ogromne manifestacije, pa se je kmalu vse pozabilo in je šlo življenje svojo pot dalje. Kot običajno, se je tudi v tem primeru razpoloženje javnosti preokrenilo in ni bilo dolgo, ko so bili nacionalisti vsega krivi in ko so postali zahrbtni napadalci usmiljenja vredni mučeniki. To je pri nas že običaj. Kot nikdar prej se tudi takrat ni obravnavala stvar z zgolj nacionalnega stališča. Merodajnih je bilo dovolj drugih vidikov, med njimi je bil najvažnejši politični, saj smo živeli v dobi najograbnejše parizanske borbe, ki se ni ustavila niti pred padlimi žrtvami in njih krvjo.

Po desetih letih presojamo lahko mirno dogodek in njegove posledice. Komunistem je bil takrat na vrhuncu svoje dobro organizirane sile in si je lastil pravico izključnega odločanja v naših rudarskih revirjih. Čutil se je tako močnega, da je smatral kot izzivanje, ko so hoteli tudi nacionalisti v organiziranem pohodu priti v Trbovlje. Vsled tega se je odločil, da onemogoči ta obisk za vsako ceno. Tako so padli trboveljski strelji. Dve dobro organizirani idejni fronti sta trčili druga ob drugo. Ni bilo takrat prav nobenega drugega res idejnega pokreta poleg mednarodnega komunizma in jugoslovanskega nacionalizma, kajti takratne politične stranke niso imele nobene idejne vsebine, bile so le trgovke z interesi naroda in države. Vsled tega je moralo priti do spopada med tema dvema diametralno nasprotnima skupinama, šlo je le za vprašanje, kdaj in kje. Druga poleg druge nista mogli eksistirati, za obe ni bilo prostora niti v Sloveniji, niti v državi.

Cesar ni mogla storiti nobena vlada, česar niso mogle doseči politične stranke, ki so se trgale za vladno moč, to je dosegla mala, toda

dobro organizirana skupina nacionalistov. Zlomila je komunistični teror v naši banovini in moremo označiti trboveljske dogodke v letu 1924. kot definitivni obračun z načrti komunistov glede zavojevanja naše države in našega naroda. Temu brez dvoma pozitivnemu uspehu je treba dodati drugega, manj pozitivnega. Žrtve idealnih nacionalistov so sicer zlomile komunistični teror, s tem pa odstranile enega izmed najbolj zagrizenih, takrat dovolj opasnih sovražnikov mednarodnega kapitalizma in njegovih podlih metod. Sproščen komunistične nevarnosti je začel mednarodni čifutski kapital vedno jače pritiskati na našega delavca, potiskal leto za letom njegove življenske prilike navzdol ter jih pritiral na ono strahotno nižino, na kateri se nahajajo danes. Blagoslov naj bi prinesla prelita kri našemu delavcu-trpinu, pa je surova roka mednarodnega kapitala spremenila ta blagoslov v prokletstvo ter je bil naposled le inozemski žid oni, ki je imel dobiček od te krvi. To je dejstvo, pred katerim ne moremo in ne smemo zapirati oči, dejstvo, iz katerega moramo črpati nauk za bodočnost. Še bodo padale žrtve, še bo treba idealistov, ki bodo nastavili svoja prsa, da prejemajo smrtonosne kroglice. Toda ne sme se dogoditi nikdar več, da bodo padale te žrtve v prid sovražniku in v škodo lastnih bratov. Naj bodo motivi za borbo in vzroki žrtvovanja še tako idealni, borba sama na sebi je vedno kruta in brezobzirna, oni, ki borbo vodijo, pa odgovarjajo za to, da žrtve ne bodo zaman, da teh žrtve ne bodo izrabili v svoj prid sovražniki, marveč da bodo prišle v dobro le narodu in državi.

Ko se ob desetletnici klanjamo spomenu bratov, ki so iz golega idealizma žrtvovali svoja življenja, ko tem bratom obljubljamo, da ne bo nikdar zatemel spomin na nje v naših srečih, jim dajemo tudi zagotovilo, da ne bodo padale naše žrtve nikdar več v korist sovražnikom, marveč vedno le v korist naroda in države. Slava žrtvam.

Naš velesejem

Svobodne meje, neovirana izmenjava agrarnih in industrijskih dobrin — je bila. Že nekaj let so trgovinske pogodbe med poedinimi državami le še platoničnega značaja. Gospodarsko močnejše države kot mi se zapirajo z autarkičnim zidom, otežujejo z manj in bolj duhovitim ovirami uvoz, pri tem pa koketirajo z zadnjimi preostanki nekdanje konzumne moči našega naroda.

Kakor se ob normalnih gospodarskih prilikah brezpogojno priključujemo stališču številnih narodnih gospodarjev za svobodno trgovino, tako se moramo v sedanjem času po treznem prevdanku odločiti za autarkijo, če nečemo biti pregaženi. Uvažali naj bi stroje in druge industrijske produkte, naš les pa gni v gozdovih in žito plesni v žitnicah. Načelo, ki je danes merodajno pri vseh naših sosedih, »gospodarska osamosvojitev«, mora veljati tudi za nas.

Kot najboljši vzgled nam more služiti Anglija, ki je svojo odvisnost od svetovnih trgov že zelo zmanjšala, zato pa prešla k politiki pospeševanja autarkičnega gospodarstva. Zaščitila je svojo domačo produkcijo in trg, nasprotno pa s padcem funta favorizira izvoz. Ravno angleški vzgled dokazuje, da je sedaj autarkična politika bolj na mestu, kot kdajkoli prej. Ves svet gre za tem ciljem in kdor noče biti preplavljen s tujim blagom in videti uničenja svoje produkcije, mora ščititi domačo produkcijo.

Uvažati tuje izdelke, če se nam ne omogoči primeren izvoz, pomeni nadaljni padec konzumne moči in povečanje socialne bede. Če kupujemo domače izdelke, zaposlimo našega podjetnika in ta zopet naše ljudi, unske in ročne delavce, ki vstopajo, dosedaj brezposelni, kot novi člani v krog konzumentov in v svojimi potrebami pospešujejo industrijsko in agrarno produkcijo in prodajo.

Čudimo se, zakaj so padle tako katastrofalne cene kmetijskim produktom. Že res, da kmet zdaleka ni tako organiziran kot industrija in obrtnik, vendar pa leži najjači vzrok v pomanjkanju povpraševanja. Če ni kupca, pade cena blagu.

Kupca ni iz inozemstva, domači pa je vedno slabotnejši radi armade brezposelnih in še več slabo plačanih. Gospodarska osamosvojitev je naše današnje geslo, ta pa mora biti izvedena predvsem in vzroki varjati dejanskim potrebam. Škodljivo in zločinsko je ustanavljanje industrijskih podjetij, ki nimajo izgledov za daljši obstoj, pri tem pa vseeno ustvarjajo delavski proletarijat iz vrst kmečkega ljudstva. Mi potrebujemo predvsem industrijo, ki predeluje naše agrarne produkte in zemeljske zaklade v one izdelke, ki jih danes še uvažamo. Ne prosimo inozemskega kupca, da nam odjema naše agrarne dobrine, ne, ono česar ne porabimo za prehrano direktno, predelajmo sami — doma!

Narod, široki krog konzumentov, je treba organizirati za gospodarsko osamosvojitev in prepričati, da domači izdelek večinoma ni slabši od tujega. Predočiti mu je, da kdor kupuje domače blago, podpira domačo produkcijo, preprečuje ne samo širjenje brezposelnosti, nego zvišuje zaposlitev domačega delavstva ter tako ohranja tudi zdravo davčno podlago. Gospodarska osamosvojitev brez intenzivnega sodelovanja vsega naroda ni izpeljiva. V narodu je treba tudi vzbuditi ponos na našo produkcijo in nuditi nje pregled v živi obliki. Velesejem, katerega naloga je predvsem posredovalni in propagandni moment za našo produkcijo, stori tudi v pravcu narodove propagande in vzgoje mnogo koristnega.

Dr. M. Dular.

Spomin bitke pri Lipanih

Dne 30. aprila so slavili Čehi 500letnico bitke pri Lipanih. Pol tisočletja je preteklo od bratomornega boja, ki je zaključil maščevalni pohod husitstva in naklonil zmago onim, ki so hoteli vrniti domači zemlji mir. Danes stoji na bojišču ogromna piramida, ki so jo postavili Čehi pred 50 leti v spomin na veliko zgodovinsko bitko. Ogromna narodna energija, ki se je bila nabrala v čeških deželah, tem naravnem središču Evrope, je izbruhnila po Husovi mučeniški smrti (1415.) na dan in od 1. 1420. je husitska armada pod slavnim vodjem Janom Žižkom premagala vse sovražnike okoli svoje domovine. Husitski tabori, sestavljeni iz kmečkih voz, in husitska bojna pesem »Kdo ste božji bojovníki« so vzbujali tak strah v vrstah sovražnikov, da so bežali že pri pogledu na to strašno vojsko. Glavna sila husitske armade pa je bila v njeni veri, da se bije za pravično narodno in božjo stvar in zato tudi husitski bojovníki niso nikomur prizanašali, posebno ne onim, ki so jih poznali kot svoje dedne sovražnike, to so bili Nemci in rimski fanatiki. L. 1424. je umrl husitski narodni junak Jan Žižka, ki je do danes ostal vzor pravega narodnega borca. Njegovo strategijo še danes občudujejo veliki polkovodci. Občudovanja vreden je ta posvetni in duhovni boj, ki ga je izvršil narod tekem 20 let, saj je z njim razmajal in pretresel vso Evropo. Vse ideje, ki so se pojavile iz husitskih vrst, so odmevale pozneje v drugih narodih in reformaciji — ki je tudi nam prinesla začetek kulture — ima svoj izvor v tem bojnem husitskem gibanju. Naravno pa je, da je duhovni boj, ki ga je vodil Hus in po njegovi smrti drugi duševni voditelji husitskega gibanja, moral voditi do razcepa narodnih vrst, ker vsaka ideja rabi nekaj časa, preden se oblikuje v neka pravila, ki potem obvladajo množico. Zato je ob času velikih uspehov, ko so husiti s svojimi četami pridri do Balta in je vsa Evropa s cesarjem Sigismundom na čelu proti njim pripravljala križarsko vojsko, med husiti samimi divjal notranji boj, ki se je kazal v raznih sektah, kajti nauk božji, za katerega so se borili, se je dal različno razlagati in uveljavljati. Vse smeri od komunizma do skrajnega verskega fanatizma, ki pretre-

sajo tudi današnji svet, so se pojavljale v vrstah čeških husitov in lahko se reče, da je takrat češki narod res ustvarjal zgodovino, ko je vršil veliko nalogo božjih bojovníkov, hoteč ustvariti božje kraljestvo na zemlji. Notranji spori so vodili do hudih bojov in zmernejši elementi so spoznali, da neprestan boj proti cesarju in papežu, tem dvem velesilam srednjega veka, ni mogoč, ker bi se narod v njem izžepal. Iskali so kompromisa. Taboriti in Sirotki pa niso hoteli priznati nikake tuje oblasti v svoji zemlji in tako je prišlo l. 1434. koncem maja do odločilne bitke pri Lipanih, v kateri sta padla oba voditelja Prokopa. Taboritov in Sirotkov je bilo okoli 10.000, plemiške vojske je bilo še enkrat toliko. Z zvijačo so ti izvalili husitske bojovníke iz njih bojne vrste in zvečer 30. maja je bila bitka končana. Čehom je bil spomin na to bitko svarilo, kam vodi narodna nesloga, kajti narodne češke vrste so bile oslabilene in češka zemlja je preživljala poslednje težke čase vse tja do Bele Gore, ko se je zgrudila pod težo nemške Evrope. A drugi opozarjajo tudi na vzroke, ki so vodili do bitke pri Lipanih, to je oni radikalizem, ki se tako rad pojavlja pri Slovanih in vodi do uničujočih medsebojnih bojov. Res je, da sta pri Lipanih skupaj trčili ne le dve češki vojski, ampak tudi dve ideji in da moramo le s spoštovanjem gledati nanje tudi sedaj ob 500letnem spomenu, kot na bojovníke za svoje ideale v dobri veri, da služijo domovini. Spomin nanje je dvigal češki narod v boj za osvobodjenje, imena teh bojovníkov so ostala na čelu čeških legij med svetovno vojno, ideja husitstva je postala vodilna misel češkega naroda, ki v tem znamenju družji s seboj tudi Slovake.

V spomin na to bitko ima Praga krasno panoramo, ki jo je ustvaril slikar Marolt s pomočjo drugih slikarjev in je umetniško delo prve vrste. Pred par leti jo je poškodoval sneg, ki je podrl preslabo strešno konstrukcijo, z velikimi stroški je društvo čeških inženjerjev obnovilo to panoramo v prvotni obliki. Tam nam nudi slika na steni prizore iz te bitke in marsikateri slovanski potnik je že strmel v to čudovito delo, za katerim se skriva velika tragedija malega slovanskega naroda.

Kmetijska pospeševalna služba

Še vedno se od časa do časa ponavlja v vseh naših listih polemika o kmet. pospeševalni službi in je tudi v tej polemiki, kakor žal pri mnogih razpravah glede našega gospodarskega, kulturnega in socialnega življenja: kup načelnih razmotiranj in prerekanja, a čestokrat malo stvarnosti. Človek bi mislil, da smo si glede pospeševanja kmetijstva že zdavnaj na jasnem.

Bistveno so se sicer danes spremenile naše gospodarske razmere, toda nebitveno ali skoraj nič — kljub silni poglobitvi ljudske izobrazbe, kljub vsej mehanizaciji današnjega življenja in kljub splošni politični preorientaciji ljudstva — se ni spremenila dovzetnost in mentalnost najširših plasti našega kmečkega ljudstva ter način in običaj dojemanja gospodarskih naukov in gospodarskega napredka. Za naše prvostopno kmet. pospeševanje med ljudstvom pa prihaja vendar v poštev edino način dojemanja naukov in gospodarske prosvete.

Izgleda, da pri iskanju novih oblik in metod v očigled novih gospodarskih razmer prehajamo v naši živahnosti preveč v meglene ekstreme in pozabimo graditi na svoječasnih, v solidnih gospodarskih prilikah izgrajenih solidnih temeljih. Ti, že v minulem stoletju postavljeni in dandanes znova potrjeni temelji so:

1. Največje uspehe rodi osebna iniciativa. Nastala je dandanes sicer potreba, da iščemo vsemu našemu gospodarskemu življenju, ki naj bi bilo čimbolj načrtno-

zadružno, kolektivno obliko. Večidel je dandanes odrekla kolektivna oblika kmet. produkcije — glej Rusija! —, kateri je predpogoj omejitve razpolaganja z dobrinami, omejitve osebne iniciative.

V najtežjih prilikah živi hribovski, planinski kmet; čestokrat trpi pomanjkanje družina in živina in vendar vztraja, dela in ustvarja kmet znova, ker visi z ljubeznijo na kosčku svoje zemlje. Čim se kmet. produkcijo mehanizira — kakor v Rusiji —, čim kmet ne bo več gospodar svoje zemlje, tudi ne bo delal več, kakor ga k temu tira sila in osebna potreba. — Kakor je s kmet. produkcijo, tako je tudi z onim kmet. pospeševalnim delom, ki ima neposreden stik s kmet. produkcijo, s kmetom in pri katerem je najodločilnejša osebna iniciativa.

Vpoštevajte samo, kako velike uspehe za napredek kmetijstva imajo posamezni starejši učitelji-praktiki. Žal čestokrat pozabljamo te pionirje kmetijskega napredka. Vsi ti pionirji napredka so delali le iz osebne iniciative in mogoče tu in tam iz potrebe radi zboljšanja dohodkov. Prepričan sem vendar, da bi bilo uspehov dosti manj, če bi se bilo nadomestilo sproščeno, ustvarjajočo iniciativo s strogo, mrzlo in ukočeno mehanizacijo dela. Mehanizacija, poleg prevelike birokracije terenske kmet. pospeševalne službe mora vendar nujno uničiti osebno iniciativo.

2. Poklic kmet. pospeševalnega organa med ljudstvom ni zgolj poklic — kakor drugi uradniški in referentski poklici

